

YÜKSEK ÖĞRENİM SEKTÖRÜNDE ARAŞTIRMA FAALİYETLERİ

Dr. Ergun TÜRKCAN

EDİTÖRÜN NOTU : Dr. Türkcan'ın makalesindeki veriler, genellikle 1960 lara aittir. Bunun nedeni toplu, karşılaştırılabilir OECD verilerinin daha 1970 leri kapsayacak biçimde yayımlanmamış olmasıdır. O tarihten beri, Batı'daki ekonomik kriz, siyasi yumuşama (detente) ve uzay yarışında ABD ve SSCB rekabetinin, temel hedeflere varılma nedeniyle, giderek işbirliğine dönüşmesi v.b. faktörlerle, OECD ülkelerinde, özellikle de ABD ve İngiltere'de araştırma + geliştirme (A + G) faaliyetlerinde bir azalma eğilimi ortaya çıkmıştır. Bunun dışında, makalenin dayandığı istatistik verilerin temsil ettiği büyüklükler, ilişkiler ve oranlar analizdeki mantığı etkileyecek ölçüde değişmemiştir. Bundan sonraki sayılarımızda, konuyla ilgili en son istatistik verilerin de, okuyucularımıza sunulmasına çalışılacaktır.

I. GİRİŞ

Ülkemizde yüksek öğrenim, gerek öğrenci ve öğretim üyesi sayısı gerekse milli gelirden aldığı pay bakımından büyük ölçeklere ulaşmış bulunmaktadır. Ancak, bu sektörün ekonomiye, bilim ve kültüre katkısını ölçmek için bir çaba gösterildiğini söylemek güçtür. Eğer böyle bir çaba gösterilse, alınanla verilen arasındaki orantı belirlense, belki de sorunun, yani nereye gideceğini ve nasıl gideceğini bilemediği için felç olmuş bir organın harekete geçirilmesi sorununun çözümü kolaylaşabilir.

Üniversitenin, bugün hemen hemen durmuş olan temel işlevi öğrenim, yanında ikinci temel işlevi olan araştırma faaliyetini bu koşullar altında ele almak yersiz görülebilir. Oysa, modern üniversitenin temel işlevini araştırmacı yetiştirmek, araştırma yoluyla hayat ya da ekonomiyle sağlıklı ilişkiler kurmak biçiminde ele alırsak, konuya bu açıdan yaklaşmak önem kazanır. Gerçekten de hayatın ve üretimin gereklerini karşılamayan bir öğretim sistemi zamanla yapay solunumlu bitkisel hayata geçecek, ve bu biçimiyle bir bilimsel araştırmaya konu olacaktır.

Bu makalede, sırasıyla, yüksek öğrenim sektörünün genel araştırma faaliyetleri içindeki yerini, bu sektörün temel araştırmalar ve endüstri ile ilişkilerini araştırıp bu ilişkiler nedeniyle sistemin yapısında ortaya çıkan değişiklikleri çeşitli ülkelerde ve Türkiye’de incelemeğe, bazı sonuçlara varmağa çalışacağız.

II. GENEL ARASTIRMA FAALİYETLERİ İÇİNDE YÜKSEK ÖĞRENİM SEKTÖRÜNÜN YERİ

Bir ekonomide araştırma + geliştirme (A + G) faaliyetlerinin, genel olarak, 4 büyük sektörde gerçekleştirildiği kabul edilir : Özel teşebbüs veya endüstri, kamu, kâr amacı olmayan özel kurumlar ve yüksek öğrenim sektörleri. Eldeki istatistiklere bakılırsa, bizim de üyesi olduğumuz OECD ülkelerinde, araştırma faaliyetleri, ülkenin iktisadî gelişmişlik derecesine göre özel teşebbüs veya kamu sektöründe yoğunlaşmaktadır (Bkz. TABLO I/A). A.B.D. ve İngiltere’de % 70 civarında bir araştırma faaliyet hacmi ile özel sektör başta gelirken, topluluğun az gelişmiş üyelerinde (Türkiye, Yunanistan, İspanya, Portekiz v.b.) bu ağırlık kamu sektörüne kaymaktadır (*). Bu ülkelerde gerçek anlamda özel bir endüstri sektörünün, Avrupa firmaları ile rekabet edecek bir düzeyde gelişmemiş olması, A + G faaliyetlerini kamu kuruluşlarında yoğunlaştırmıştır.

(*) Araştırmaların finansmanı açısından ise, gelişmiş ve gelişen ülkelerin durumları benzeşmektedir. Toplam A + G faaliyetlerinin finansmanında kamu fonları A.B.D.’de % 64, İngiltere’de % 54, Almanya’da % 41, Fransa’da % 64, Kanada’da % 55; az gelişmiş üyeler olan İrlanda’da % 67, İspanya’da % 74, Portekiz’de % 70, Yunanistan’da % 82 ve Türkiye’de % 86’ya erişmektedir. Kısacası bütün ülkelerde, devlet A + G faaliyetlerinin başlıca finansman kaynağıdır (Bkz. OECD, *The Overall Level and Structure of R + D Efforts in OECD Member Countries*, Paris, 1967, S 57, TABLO : I’den).

TABLO: I/A

OECD ÜLKELERİNDE GAYRİ SAFİ ARAŞTIRMA ve GELİŞTİRME
HARCAMALARININ (G.S.A.G.H.) SEKTÖRLERE GÖRE % DAĞILIMI
(1969 YILI İÇİN)

Ülkeler	Araştırma Sektörleri	Özel Sektör	Kamu Sektörü	Kâr Amacı Olmayan Kurumlar	Yüksek Öğrenim
	G.S.A.G.H. (1)				
Belçika	261.104,5	56.4	10.5	0.5	32.5
Kanada	1.135.983,7	36.6	34.5		28.9
Finlandiya	63.288,6	52.6	24.1	2.5	20.8
Fransa	2.678.178,0	55.5	29.2	1.0	14.2
B. Almanya	2.652.006,0	68.2	4.7	9.7	17.5
Yunanistan	15.126,7	26.5	56.0	2.1	15.4
İrlanda	22.414,1	36.5	47.7	0.9	14.9
İtalya	694.300,5	54.8	25.1		20.1
Japonya	2.592.301,0	67.3	12.1	1.5	19.0
Hollanda	585.469,2	62.1	11.4	8.7	17.9
Norveç	96.966,5	48.2	20.0	0.5	31.2
İsveç	368.089,4	66.0	14.8	0.1	19.1
İsviçre	391.351,1	84.7	4.2		11.0
İngiltere	2.439.779,0	64.7	24.5	2.5	8.3
A.B.D.	26.594.992,0	69.5	14.1	3.7	12.7
Türkiye (1970) (*)	492 Milyon T.L. (2)		424 Milyon T.L.		68 Milyon T.L.

(1) Bin U.S. doları olarak.

(2) Milyon TL. olarak. Bu rakam özel sektörle, Türkiye'de mevcut olmayan araştırmacı türdeki "kâr amacı olmayan kurumlar" sektörünü kapsamamaktadır. Bu nedenle rakamın bir miktar daha büyük olması gerekebilir.

(*) TUBITAK, *Bilim Politikası Ünitesi*, 1971.

KAYNAK Science Policy, Facts and Figures, September / October, 1972.

(Devam edecek)